

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr Pawła SMOLNIKA
pt.: „Zarządzanie logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach
motoryzacyjnych”,
napisanej pod kierunkiem naukowym
dr. hab. inż. Roberta KUCĘBY, prof. PCz.
na Wydziale Zarządzania Politechniki Częstochowskiej

1. Podstawa opracowania recenzji

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pana mgr Pawła Smolnika pt. *Zarządzanie logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych*. Recenzję rozprawy doktorskiej, której promotorem jest dr hab. inż. Robert Kucęba, prof. PCz. opracowano na zlecenie Dziekana Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej z dnia 24.04.2018 r. (pismo o z dnia 07.05.2018 r.). Recenzja dotyczy postępowania o nadanie Panu mgr Pawłowi Smolnikowi stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu.

2. Problematyka rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska dotyczy ważnego teoretycznego i praktycznego problemu z zakresu nauk o zarządzaniu, związanego z koncepcją zarządzania logistycznego w zakresie procesów odzysku. Logistyka odwrotna – ze względu na złożoność i rosnące znaczenie procesów logistycznych – stała się jednym z najważniejszych obszarów wzrostu efektywności ekologicznej współczesnych przedsiębiorstw. Ponadto zauważa się wyraźny przyrost liczby publikacji naukowych (od około 20-25 lat) związanych z obszarem zarządzania procesami odzysku (w zasadzie nie sposób go tu wymienić), które niewątpliwie przyczyniły się do

Wydział Zarządzania P.Cz.
Sekretariat

Wpł. dn. 13. 08. 2018

rozwoju tej przestrzeni badań¹. Pojęcie logistyki odwrotnej (zwrotnej, odzysku) jest terminem, którego genezę trudno jest precyzyjnie określić. W latach 80. inspirowano się definicją w odniesieniu do tradycyjnych przepływów w łańcuchu dostaw (dystrybucja zwrotna, kanał zwrotny); pod koniec lat 90 XX wieku logistyka odwrotna charakteryzowała się odzyskiwaniem wartości produktów i związanych z nimi procesów; obecnie proponuje się całościowe spojrzenie na łańcuch dostaw, rozważając przepływ „w przód i wstecz” z perspektywy biznesowej, tzw. Closed-Loop Supply Chain. Z tego punktu widzenia zatem należy uznać, że wraz z postępującymi procesami integracji procesów i czynności logistycznych zarządzanie logistyczne „wypchnięte” zostało poza ramy pojedynczych przedsiębiorstw, stanowiąc podstawę rozwoju koncepcji zarządzania łańcuchami dostaw, w której dążenia integracyjne są jeszcze bardziej spotęgowane i gdzie złożoność logistycznych problemów decyzyjnych jest jeszcze większa². Biorąc powyższe pod uwagę, uważam, że **przyjęcie perspektywy badawczej**, z punktu widzenia zarządzania logistycznego (w przeciwieństwie do perspektywy zarządzania łańcuchem dostaw) stanowi **wyraźny mankament** recenzowanej rozprawy.

Zatem skala i zakres podjętego w rozprawie problemu wymusza w odniesieniu do powyższych zagadnień:

- dokonania wszechstronnej analizy podjętej problematyki badawczej,

¹ Prahinski C, Kocabasoglu C (2006) Empirical research opportunities in reverse supply chains. *Omega* 34, pp. 519-532. Rubio S, Chamorro A, Miranda F J (2008) Characteristics of the research on reverse logistics (1995-2005). *International Journal of Production Research* 46, pp. 1099-1120. Verstrepen S, Cruijssen F, de Brito M P, Dullaert W (2007) An exploratory analysis of reverse logistics in Flanders. *European Journal of Transport and Infrastructure Research* 7, pp. 301-316. Thierry M, Salomon M, Van Nunen J, Van Wassenhove L N (1995) Strategic issues in product recovery management. *California Management Review* 37, pp. 114-135. De Brito M P, Dekker R (2004) A framework for reverse logistics. In: Dekker R, Fleischmann M, Inderfurth K, Van Wassenhove L N (eds.) *Reverse logistics: quantitative models for closed-loop supply chains*, Springer-Verlag, Berlin, pp. 3-28. Guide Jr V D R, Van Wassenhove L N (2009) *The evolution of closed-loop supply chain research*. *Operations Research* 57, pp. 10-18. Stock J R (1992) *Reverse logistics*. Council of Logistics Management, Oak Brook, Illinois. Rogers D S, Tibben-Lembke R S (1999) *Going backwards: reverse logistics trends and practices*. Reverse Logistics Executive Council, Reno. Dowlatshahi S (2000) *Developing a reverse logistics theory*. *Interfaces* 30, pp. 143-155. Ilgin M A, Gupta S M (2010) Environmentally conscious manufacturing and product recovery (ECMPRO): a review of the state of the art. *Journal of Environmental Management* 91, pp. 563-591. Souza GC (2013) Closed-loop supply chains: a critical review, and future research. *Decision Sciences* 44, pp. 7-38. Fleischmann M, Bloemhof-Ruwaard J M, Dekker R, van der Laan E, Van Nunen J, Van Wassenhove L N (1997) Quantitative models for reverse logistics: a review. *European Journal of Operational Research* 103, pp. 1-13. Fleischmann M, Krikke H R, Dekker R, Flapper S P D (2000) A characterisation of logistics networks for product recovery. *Omega* 28, pp. 653-666. Savaskan R C, Bhattacharya S, Van Wassenhove L N (2004) Closed-loop supply chain models with product remanufacturing. *Management Science* 50, pp. 239-252. Flapper S D P, Van Nunen J A E E, Van Wassenhove L N (2005) Introduction. In: Flapper S D P, Van Nunen J A E E, Van Wassenhove L N (eds.) *Managing Closed-Loop Supply Chains*, Springer, Berlin, pp. 3-18. Akçali E, Çetinkaya S, Üster H (2009) Network design for reverse and closed-loop supply chains: an annotated bibliography of models and solution approaches. *Networks* 53, pp. 231-248.

² A. Świerczek, Teoretyczne podstawy koncepcji zarządzania logistycznego – próba syntezy (cz. 2). *Czasopismo Logistyka* 4/2006

- opracowania metody badawczej,
- wyboru techniki opracowania wyników badań empirycznych,
- zaproponowania właściwych zaleceń i rekomendacji praktycznych.

Rozprawę z jednej strony charakteryzują wartościowe ustalenia z naukowego punktu widzenia, ale również wiele niedostatków, co stanowi trudność w jednoznacznej ocenie czy opiniowana rozprawa spełnia kryteria stawiane pracom doktorskim w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu.

3. Ocena układu rozprawy

Rozprawa rozpoczyna się od wprowadzenia, zawierającego krótkie uzasadnienie wyboru tematu, określenie jej celu głównego, celów szczegółowych, pytań i hipotez badawczych oraz treści rozprawy. Część merytoryczna rozprawy zawarta jest w pięciu rozdziałach. Rozdział pierwszy dotyczy uwarunkowań rozwoju logistyki. W rozdziale drugim według Doktoranta określono rolę logistyki części zamiennych. Trzeci rozdział odnosi się do zarządzania logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych województwa śląskiego. Czwarty rozdział obejmuje określenie metod badawczych oraz charakterystykę próby badawczej. Natomiast piąty, ostatni rozdział rozprawy obejmuje zagadnienia analizy uwarunkowań zarządzania logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych województwa śląskiego. Rozprawę kończy podsumowanie. Do rozprawy dołączono spis literatury, tabel i rysunków oraz załączniki. Rozprawa powinna obejmować kompleksowe przedstawienie jej problematyki, posiadać logiczny, konsekwentny i spójny układ, jednak biorąc pod uwagę treści merytoryczne zawarte w poszczególnych częściach rozprawy **nie jestem w stanie układu rozprawy ocenić pozytywnie**. W dalszej części recenzji uzasadnię swoje stanowisko.

4. Ocena merytoryczna poszczególnych części rozprawy

We **wprowadzeniu** Doktorant podejmuje próbę uzasadnienia wyboru tematu. Podkreśla kilkakrotnie o istocie koncepcji zrównoważonego rozwoju w realizacji procesów odzysku produktów przemysłu motoryzacyjnego, natomiast nie jestem w stanie doszukać się realizowania tej koncepcji, poprzez proces badawczy, w badaniach prowadzonych przez Doktoranta. Ponadto Doktorant kilkakrotnie odwołuje się do stwierdzenia, że „rozprawa dotyczy wskazania **koncepcji** zarządzania logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych”. Słowo *koncepcja* (łac. *conceptio* – spostrzeżenie,

ujęcie) określa obmyślany plan realizacji lub rozwiązania czegoś, teorię czegoś, wynikającą z analizy faktów i popartą argumentami³. Czy rzeczywiście Doktorant **wskazał koncepcję** zarządzania logistyką? Kto był „twórcą” tej koncepcji, bo nie sam Doktorant, skoro podejmuje trud dotyczący wskazania koncepcji zarządzania logistyką. Oczywiście doceniam motywę adoptowania wybranych koncepcji logistycznych do różnych dziedzin działalności gospodarczej, szczególnie do działalności usługowej, aczkolwiek istnieją w tym względzie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne niebezpieczeństwa tej adaptacji, np. zakłócenie standardowo przeprowadzanych działań usługowych, brak gotowości i przystosowania do zmian w tych obszarach itp.

Następnie Doktorant w odniesieniu do podjętej tematyki w rozprawie formułuje cel główny pracy, cele szczegółowe, problemy w formie pytań badawczych oraz hipotezę główną oraz cztery hipotezy pomocnicze. Jako cel główny rozprawy przyjął **„ocenę zarządzania logistyką w procesie odzysku produktów w aspekcie uwarunkowań ekologicznych, ekonomicznych i społecznych w działalności podmiotów gospodarczych branży motoryzacyjnej w województwie śląskim”**. Po tak sformułowanym celu głównym rozprawy spodziewam się ustalenia właściwych kryteriów tej oceny, wyboru metody oceny zarządzania logistyką w procesie odzysku produktów, bądź ilościowej metody wskaźnikowej lub/i metod opisowych. Te ostatnie pozbawione są wszelkich elementów formalizacji, rozpoznają i wartościują jakościowe cechy ocenianych zjawisk w drodze ich logicznej analizy oraz prezentacji wyniku badania w formie opisowej. Pomiedzy tymi dwoma metodami umieścić można również metody punktowe, identyfikujące, mierzące i wartościujące zarówno cechy wymierne, jak i niewymierne. Racjonalizacja doboru metod oceny powinna zmierzać do spełnienia postulatów ich dostosowania do określonych wcześniej kryteriów oceny, warunków mierzalności analizowanych cech oraz stworzenia możliwości porównania uzyskanych ocen. Spełnienie powyższych postulatów możliwe jest w pierwszej kolejności dzięki wyborowi właściwego podejścia metodologicznego do badań, a następnie określenia sposobu postępowania ich realizacji w postaci jasno sformułowanej procedury. Niestety w rozprawie **nie określono procedury badawczej**, która wskazywałaby z jednej strony sekwencję poszczególnych etapów badań, z drugiej zaś przedstawiałaby połączenie metod i różnych technik oraz narzędzi badawczych, pozwalających zrealizować poszczególne etapy badawcze oraz w odniesieniu do nich sformułować cele szczegółowe rozprawy. Te, które sformułował Doktorant moim zdaniem nie odzwierciedlają tego, co w treści rozprawy się znajduje. Przeszkadza mi również

³ Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 2018; E. Polański, T. Nowak, M. Szopa, Słownik języka polskiego. Videograf II, Katowice 2004

w sformułowanych celach użycie czasu przeszłego podczas, gdy pozostały tekst wprowadzenia sformułowany został w czasie teraźniejszym. Natomiast nawiązując do sformułowanych problemów szczegółowych rozprawy, przedstawionych w postaci pytań badawczych na podkreślenie zasługuje fakt, że zostały sformułowane w sposób mało spójny i bez jakiegokolwiek konsekwencji terminologicznej. I tak, jeżeli chodzi o pierwsze pytanie: *jaki jest aktualny stan omawianych systemów logistycznych a zwłaszcza celowość logistycznego procesu odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych?*, czy Doktorant rzeczywiście bada stan logistyki odzysku z poziomu systemów (i to w liczbie mnogiej!) czy procesów logistycznych? Odnośnie pytania: *jaki jest poziom oddziaływania na proces odzysku produktów, zwłaszcza na jakość pracy i efektywność logistyczną w branży motoryzacyjnej?* nie sformulowano w nim poziom „czego”? Ponadto, jak Doktorant rozumie **pojęcie efektywności logistycznej**?

Niestety pomimo postawionych pytań badawczych nie jestem w stanie się doszukać w rozprawie formalnych odpowiedzi na nie, w związku z tym, uważam, że nie było koniecznym ich formułowanie.

Odnośnie sformułowanej hipotezy głównej doprecyzowania wymagałoby sformułowanie pojęcia *zarządzania logistyką w aspekcie zrównoważonego rozwoju oraz efektywności procesu przepływu odzysku produktów*.

Ponadto, jak Doktorant wykazał w pracy zależność wynikającą z użycia sformułowania „wpływ” (Słownik Języka Polskiego podaje, że wpływ oznacza oddziaływanie na kogoś, na coś; też: skutek oddziaływania na kogoś, na coś) powstaje pytanie, jakie założenia muszą być spełnione, lub też jakie okoliczności przemawiają za zaistnieniem takiego warunku? Ponadto w jakim stopniu Doktorant wykazał wpływ zarządzania logistycznego na efektywność przepływu? Jaki kierunek ma ten wpływ – czy jest to wzrost, czy spadek efektywności? Zakładając, że hipoteza główna ma charakter wyjaśniający, hipotezy cząstkowe powinny być powiązane i sformułowane w sposób logicznie związany z poszczególnymi częściami hipotezy głównej. Tymczasem hipotezy cząstkowe stanowią odrębne sformułowania, są raczej założeniami, nie mają charakteru hipotez badawczych, nie stanowią żadnej wartości naukowej, ponieważ nie pozwalają ustalić zakresu i środków działania w rozwiązywaniu postawionego problemu naukowego, a także nie wyznaczają empirycznych warunków i wskaźników jego rozwiązania. W związku z tym trudno w oparciu o tak sformułowane hipotezy cząstkowe realizować proces badawczy podjęty w dysertacji.

W dalszej części oceny merytorycznej rozprawy odniosę się do poszczególnych jej rozdziałów.

Rozdział pierwszy zatytułowany został przez Doktoranta *Uwarunkowania rozwoju logistyki*.

Na rozdział ten składają się cztery podrozdziały. W pierwszym podrozdziale zatytułowanym

Pojęcie logistyki w odniesieniu do procesów odzysku, Doktorant odnosi się na pierwszych trzech stronach do problematyki ochrony środowiska i kwestii prawnych związanych z polityką ochrony środowiska w kraju i Unii Europejskiej. Dopiero na kolejnych trzech stronach podejmuje próbę interpretacji pojęcia logistyki odzysku, w zasadzie przedstawiając podejście czterech autorów do tego zagadnienia i nie ustosunkowując się do definicji żadnego z nich. Kolejne trzy strony związane są z klasyfikacją systemów gromadzenia odpadów, ze szczególną koncentracją uwagi na selektywnej zbiórce odpadów. Po czym Doktorant na stronie 18 zestawia poszczególne grupy odpadów. Sporą część cytowanej literatury stanowią nienaukowe źródła, na stronie 14, 15, 17 i 19 powołuje się na *Poradnik ogrzewanie i klimatyzacja z uwzględnieniem chłodnictwa i zaopatrzenia w ciepłą wodę* (Wyd. EWFEE, Gdańsk 1994), na stronie 11 na źródło: *Programy serwisowe – programy regenerowane, części. Biuletyn informacyjny firmy Opel, warszawa 2012*. Czy wobec tego recenzowana rozprawa doktorska może konfrontować aktualnie funkcjonujące teorie, ewentualnie je korygować i dążyć do konstruowania na ich podstawie nowych praw naukowych? Niestety mam wątpliwości przy doborze takich źródeł. Biorąc pod uwagę podrozdział drugi, dotyczący *Roli logistyki w warunkach zrównoważonego rozwoju*, pierwsze sześć stron poświęconych jest w zasadzie koncepcji zrównoważonego rozwoju. Dopiero na stronie 26 Doktorant „uznaje” rolę logistyki odzysku w koncepcji zrównoważonego rozwoju jako „coraz istotniejszą”. Przywołuje tu w tabeli 1.4. *Logistykę odzysku z punktu widzenia: ekonomicznego, społecznego i ekologicznego*, odwołując się przy tym do takich tytułów, oczywiście nie ujmując ich autorom, jak: „Rola polityki agrarnej w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich”, „Możliwości zrównoważonego rozwoju gospodarstw o różnych kierunkach produkcji na glebach lekkich”, „A methodical way of prototyping integrated and ecological arable farming system (I/EAFS) in interaction with pilot farms”, „Koncepcja badań nad rolnictwem społecznie zrównoważonym”. Nie jestem w stanie dopatrzeć się tam elementów logistyki odzysku, zresztą Autor w żaden sposób nie ustosunkowuje się do opracowanej tabeli. Kolejny podrozdział dotyczy *Funkcji i zadań zarządzania logistyką*. Na pierwszych trzech stronach Doktorant przedstawia istotę zarządzania przedsiębiorstwem (i to w oparciu o nie najnowsze źródła literaturowe – sprzed ponad 20 i 30 lat!) oraz w małym stopniu odnosi się do wyjaśnienia pojęcia efektywność, nie uzasadniając w żaden sposób konieczności podjęcia dyskusji nad tym obszarem badań. Po czym kolejne 7 stron odnosi do kwestii zarządzania logistyką odzysku formułując zdanie: „W niniejszym rozdziale skupienie poznawcze dotyczy zarządzania logistyką z uwzględnieniem zarządzania logistyką odzysku”. Po pierwsze nie rozumiem sformułowania *skupienie poznawcze*, po drugie w zasadzie cały tekst, dotyczący tej części podrozdziału powstał w oparciu o badania

przeprowadzone przez autorów J. B. Sheu oraz K-H. Huang (nadmieniam w tym miejscu, że Doktorant pominął pierwszego autora zacytowanego tekstu T-L. Hu). Chcąc odnieść się do zacytowanych wyników badań podjęłam próbę odnalezienia tekstu publikacji ww. autorów i skonfrontowania ich wyników badań z tekstem zamieszczonym w omawianym podrozdziale. Okazało się, że nie dość, że cytowany tekst nie dotyczył tekstu zamieszczonego od str. 30 do str. 36 dysertacji, to w zasadzie publikacja, na którą powołuje się Doktorant dotyczy zupełnie innego obszaru badawczego (przedstawiono w nim model minimalizacji kosztów wieloetapowego systemu logistyki zwrotnej odpadów niebezpiecznych oraz opracowano liniowy model analityczny dyskretny, minimalizujący całkowite koszty operacyjne logistyki zwrotnej). Poza tym od str. 31 do str. 36 Doktorant powołuje się na badania tych samych autorów, ale już do innej publikacji, której niestety nie można odnaleźć w dostępnych bazach bibliograficznych. Owszem tytuł można odnaleźć, aczkolwiek jest on autorstwa zupełnie innych autorów i zupełnie innego czasopisma! (Stavros E. Daniel, Giannis T. Tsoulfas, Costas P. Pappis, Nikos P. Rachaniotis, Aggregating and evaluating the results of different Environmental Impact Assessment methods. *Ecological Indicators* 4 (2004) 125–138; autorzy omawiają tu problem zastosowania różnych metod do rozszerzenia użyteczności analizy cyklu życia środowiska). Biorąc powyższe pod uwagę trudno jest mi odnieść się do ilości zacytowanego przez Doktoranta fragmentu badań podjętych przez innych autorów. Mogę tylko stwierdzić, że taki zabieg jest wielce niestosowny, tym bardziej, że Doktorant w żaden sposób nie ustosunkował się do cytowanego tekstu publikacji, ani też nie podjął jego krytycznej oceny. Następnie podrozdział został podsumowany stwierdzeniem: *„Reasumując, na podstawie kwerendy literaturowej oraz własnych obserwacji i wnioskowania przyjmuje się na potrzeby dysertacji, że zarządzanie logistyką odzysku to prognozowanie podaży i popytu na surowce wtórne lub części regenerowane, wspieranie działań związanych z ponownym wykorzystaniem odpadów i surowców wtórnych według dyrektyw europejskich, a także koordynacja w planowaniu i kontroli procesów logistyki odzysku”* – nie rozumiem na jakiej podstawie Doktorant dokonał takiego podsumowania, bo na pewno nie na podstawie przedstawionych treści w omawianym podrozdziale, natomiast pokrywają się one z badaniami przeprowadzonymi przez Pokharel’a i Mutha⁴, ale w zakresie **zarządzania przepływami w logistyce zwrotnej**, w ramach których określili podejmowanie takich działań, jak: **prognozowanie zarówno podaży, jak i popytu** na pozostałości nadające się do odzysku, planowanie lokalizacji punktów składowania zwrotów, określenie struktury systemu logistyki

⁴ Pokharel, S., Mutha, A. (2009). Perspectives in reverse logistics; A review. *Resources Conservation and Recycling*, 53.

zwrotnej w odniesieniu do problemów lokalizacji punktów skupu zwrotów, ich dostępności dla realizacji procesów recyklingu i powtórnego wykorzystania, **koordynacji w planowaniu i kontroli procesów realizowanych w ramach logistyki zwrotnej** oraz wyceny dóbr wyprodukowanych z surowców wtórnych.

Muszę zatem jednoznacznie stwierdzić, że **tytuł podrozdziału zupełnie odbiega od treści w nim zawartych.**

Kolejny podrozdział, według Doktoranta, dotyczy istoty zarządzania logistyką odzysku, niestety, po raz kolejny, niewiele ma wspólnego z jego treścią. Doktorant na początku odnosi się do konieczności identyfikacji i analizy oczekiwań klientów, a na tej podstawie możliwości „*sporządzania ankiety w celu zebrania więcej informacji od potencjalnych klientów*”. Po czym przedstawia w tabeli 1.9. przykładowe pytania dotyczące logistyki w procesach odzysku produktów i twierdzi, że „*uzyskane odpowiedzi mogą utworzyć kierunek dla przyszłego funkcjonowania firmy na rynku*”. Takie sformułowanie wymaga jednak przeprowadzenia procesu badawczego celem jego weryfikacji. Biorąc jednak powyższe pod uwagę, uważam, że o wiele bardziej korzystne na potrzeby niniejszego podrozdziału byłoby rozpatrzenie kwestii przyczyn „powrotu” produktów do sieci logistycznej i rozróżnienie logistyki odzysku np. w odniesieniu do zwrotów, reklamacji, odpadów i opakowań.

Podsumowując, po tytule **rozdziału** spodziewałabym się zupełnie innej konstrukcji podrozdziałów, a skoro taka konstrukcja to stanowczo wymaga zmiany tytułu rozdziału, ale i jego treści. Zresztą w tego typu pracach promocyjnych wymaga się od autora przeprowadzenia logicznej dyskusji nad podjętym tematem badawczym. Niestety uważam, że cały rozdział pierwszy **nie za bardzo jest zrozumiały z punktu widzenia logiki** prezentowania tematyki i jej przydatności w aspekcie realizacji celu pracy, jak również w zakresie wymienionych w nim problemów.

Rozdział drugi zatytułowany został przez Doktoranta *Rola systemu logistyki części zamiennych*. Na jego całość składają się również cztery podrozdziały. Biorąc pod uwagę ich tytuły, zastanawiam się po raz kolejny nad sensem tytułu rozdziału drugiego. Po pierwsze logistyka części zamiennych stanowi element całego systemu zaopatrzenia w przedsiębiorstwie, gdzie części zamienne dostarczane są przez producentów maszyn i sprzedawców tych części⁵. Po drugie podsystem logistyki części zamiennych egzystuje obok podsystemu logistyki odzysku, czy nie jest zatem błędem merytorycznym traktowanie go jako jego integralnej części? **Pierwszy podrozdział** zatytułowany *Pojęcie systemu logistycznego*

⁵ H. Ch. Pfohl do fazowego podziału logistyki zalicza logistykę części zamiennych, którą dzieli na logistykę części zamiennych oferenta (producenta) oraz logistykę części zamiennych odbiorcy (użytkownika).

w zasadzie nie wnosi żadnej wartości dodanej do teorii nauk o zarządzaniu, został napisany w oparciu o nie najnowszą literaturę głównie polskich autorów i w zasadzie nie istnieją żadne powody naukowe, dla których taki podrozdział należałoby umieścić w rozprawie doktorskiej. Drugi podrozdział dotyczy *Funkcjonalności logistyki powtórnego zagospodarowania*. Zastanawiam się w tym miejscu, jakie przesłanki zadecydowały o tym, że Doktorant zdecydował się na zatytułowanie podrozdziału w taki sposób, czemu miał taki zabieg służyć? Tym bardziej, że rozdział powstał w większości w oparciu o literaturę, której nie można zaliczyć do literatury z nauk o zarządzaniu, a treści rozdziału koncentrują się w głównej mierze na istocie i możliwościach przetwarzania podzespołów samochodu osobowego. Treść podrozdziału nie ma charakteru wyводу naukowego, oczywiście może być źródłem informacji, ale w czasopiśmie popularnonaukowym. Kolejny podrozdział dotyczy *Podsystemu logistyki części zamiennych*. Rozdział rozpoczyna się od zdania: „*Ważnym ogniwo jest także podsystem logistyki części zamiennych*”. Jakie „ogniwo” Doktorant miał na myśli? Ponownie podtrzymuję swoją opinię o braku merytorycznego uzasadnienia zamieszczenia tego zagadnienia w recenzowanej rozprawie doktorskiej. Kolejny podrozdział zatytułowany: *Podsystem logistyki surowców wtórnych*, w zasadzie Doktorant prawie w całości poświęcił procesowi demontażu samochodów! i niewiele ma on wspólnego z podejściem logistycznym. Doktorant nie scharakteryzował procesów przepływu, nie zidentyfikował uczestników procesu, nie przedstawił relacji i powiązań między nimi, itp. Ponadto zastanawiam się po raz kolejny, jakie są merytoryczne przesłanki towarzyszące wyszczególnieniu takiego podsystemu logistyki? W końcowej części podrozdziału Doktorant podejmuje dyskusję nad zagadnieniami organizacji procesu produkcyjnego. Dlaczego? Nie jestem w stanie tego wydedukować.

Kolejny **rozdział rozprawy** dotyczy przeprowadzonych badań przez Doktoranta w zakresie *Zarządzania logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych województwa śląskiego*. W zasadzie tytuł tego rozdziału pokrywa się z tytułem rozprawy (jedyna różnica polega na tym, że Doktorant umiejscawia go w przedsiębiorstwach działających na terenie województwa śląskiego). Czy należy rozumieć, że rozdział ten stanowi kluczowy element rozprawy? W pierwszym podrozdziale, który został zatytułowany *Logistyka w procesach odzysku części zamiennych w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych*, Doktorant w zasadzie nie podejmuje żadnej dyskusji i analizy postawionego problemu. W podrozdziale nie ujmuje w żaden sposób problemów logistycznych realizowanych w procesach odzysku (jedynie posługuje się taką nomenklaturą, ale bez faktycznego wskazania roli logistyki w ww. procesach) a dotyczących części zamiennych. Nie wyjaśnia faktycznie o jakie części zamienne

chodzi, do jakich problemów logistycznych sprowadza się gospodarowanie częściami zamiennymi – ogranicza się jedynie do stwierdzeń, że „logistyka w procesach odzysku produktów w obszarze motoryzacji może być jednym z bardziej odpowiednich sposobów ograniczania negatywnego wpływu ludzi na środowisko” W mojej opinii, jeżeli Doktorant używa takich stwierdzeń, stanowczo nieprzydatnych i niepoprawnych z merytorycznego punktu widzenia, nie daje mi to żadnych możliwości zweryfikowania jego wiedzy z obszaru nauk o zarządzaniu. Kolejny podrozdział dotyczy „Warunków zarządzania logistyką odzysku w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych”. Mimo, że zostały tu podane szczątkowe informacje dotyczące rynku motoryzacyjnego i działań podejmowanych przez przedsiębiorstwach w ramach logistyki w procesach odzysku, to nie dowiedziałam się z tego rozdziału, jakie faktycznie warunki muszą zostać spełnione, aby efektywnie i skutecznie zarządzać logistyką w procesach odzysku. W związku z tym informacje zawarte w recenzowanym podrozdziale, często o charakterze wrywkowym i oderwane od głównego nurtu narracji podrozdziału, nie spełniają moich oczekiwań w zakresie, który Doktorant określił jego tytułem. Podobnie zresztą, jak w kolejnym podrozdziale dotyczącym „Rynku części zamiennych w branży motoryzacyjnej”. Znowu Doktorant oddaje w nim istotę samego funkcjonowania rynku części zamiennych w branży motoryzacyjnej, kilkakrotnie nawet powołuje się na konieczność oddziaływania na rynek części zamiennych sprawnej logistyki odzysku, ale niestety tylko w kontekście konieczności regeneracji części i podzespołów samochodowych, bez konkretnego zaznaczenia **miejsca logistyki w tym procesie**.

Ostatni podrozdział trzeciego rozdziału Doktorant zatytułował „Charakterystyka funkcjonowania przedsiębiorstw motoryzacyjnych w województwie śląskim”. W pierwszej kolejności podkreśla istotę i znaczenie województwa śląskiego w rozwoju branż wysokiej technologii, po czym w paru zdaniach odnosi się do zanieczyszczenia województwa śląskiego i jego udziale w wytwarzaniu odpadów przemysłowych. Czy jednak ma to aż tak istotne znaczenie w części dotyczącej charakterystyki funkcjonowania przedsiębiorstw branży motoryzacyjnej województwa śląskiego? Tym bardziej, że Doktorant w żaden sposób nie nawiązuje do tej części tekstu w dalszych rozważaniach. A te dotyczą charakterystyki w zasadzie trzech przedsiębiorstw branży motoryzacyjnej, których wyboru w żaden sposób nie uzasadniono (w Polsce zarejestrowanych jest 2875 podmiotów gospodarki narodowej, deklarujących prowadzenie działalności, według sekcji C PKD 29. Biorąc pod uwagę, że mniej więcej jedna trzecia przedsiębiorstw zlokalizowanych jest w woj. śląskim daje to liczbę około 950 przedsiębiorstw, nadmieniam również, że w samej KSSE funkcjonuje 51 przedsiębiorstw

branży motoryzacyjnej – w związku z tym dlaczego badania śląskiego rynku motoryzacyjnego ograniczono tylko do trzech przedsiębiorstw?).

Podsumowując ocenę trzeciego rozdziału muszę stwierdzić, że zawiera on w dużej części informacje nieprzydatne w postępowaniu weryfikacyjnym, a co ważniejsze, poza tytułem rozdziału, niewiele w nim zawartości związanej z podejściem logistycznym do omawianych zagadnień. Należy również podkreślić, że istotnym elementem przeglądu literatury, a taki charakter miał recenzowany rozdział, jest identyfikacja luk poznawczych, czyli pewnych obszarów niewiedzy, których elementy powinny zostać rozpoznane na gruncie badań literaturowych. Niestety w recenzowanym rozdziale nie poczyniono takiego rozpoznania, a to stanowić powinno niezbędny element teoretycznego uzasadniania rzeczywistości w każdym zamierzeniu badawczym w zakresie nauk o zarządzaniu.

Czwarty rozdział Doktorant zatytułował „*Metody badawcze oraz charakterystyka próby badawczej*”. Na wstępie Doktorant przywołuje cel główny pracy, uznając, że stanowi *novum badawcze, bowiem ten obszar badawczy nie został dotąd poddany szczegółowej analizie i badaniom specjalistycznym*. Po pierwsze prace naukowe związane z logistyką odzysku prowadzą od wielu lat m in. A. Merkisz-Guranowska, J. Szołtysek, K. Michniewska, M. Włodarczyk, S. Dorobek i inni (przyp. 1). Po drugie, gdyby Doktorant wyjaśnił o jakie szczegółowe analizy chodzi, być może można byłoby uznać podjęte w rozprawie badania za nowe. Nie rozumiem również stwierdzenia „badania specjalistyczne”, na czym one miałyby polegać? Ponadto Doktorant powołuje się na „wyodrębnione techniki badawcze i przygotowane odpowiednio narzędzia badawcze” i stwierdza, że przeprowadzono „badania jakościowe (kwestionariusz wywiadu bezpośredniego) oraz ilościowe (kwestionariusz ankietowy)”. W tabelach 4.3. i 4.4. przedstawia dokładnie te same problemy badawcze przyporządkowane poszczególnym hipotezom badawczym – a odnoszą się one zarówno do badań jakościowych, jak i ilościowych. Jaką Doktorant widzi różnicę w prowadzeniu badań jakościowych i ilościowych i jakie wyniki uzyskujemy w rezultacie ich przeprowadzania? Czy mogą być porównywalne z tej samej perspektywy, czy też mają charakter uzupełniający? Przede wszystkim badania jakościowe dotyczą opisu badanych zjawisk bez odwoływania się do jakiegokolwiek ich pomiaru (np. analizy dokonuje się pod względem dających się wyróżnić w nich jakościowo części składowych, czy też zachodzących między nimi związków i zależności, jak i spełnianych przez nie funkcji lub przysługujących im różnych innych właściwości), w badaniach ilościowych natomiast stosuje się liczby, oparte są zazwyczaj na analizie danych ekonomicznych, na podstawie danych statystycznych, na badaniach

sprawozdań finansowych przedsiębiorstw. Czy zatem Doktorant wykorzystuje badania jakościowe czy ilościowe?

Poza tym Doktorant w przywołanych już przeze mnie tabelach 4.3 i 4.4. odwołuje się do weryfikacji (w zasadzie *przyporządkowania*) hipotez pomocniczych, a co z weryfikacją hipotezy głównej? W tym miejscu jednak muszę podkreślić, że Doktorant potwierdził moje obawy o **braku możliwości zweryfikowania hipotezy głównej** (*Zarządzanie logistyką uwzględniając aspekt zrównoważonego rozwoju, wpływa na efektywność procesu przepływu odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych*), ale i hipotez pomocniczych, poprzez przeprowadzone badania ze względu na to, że:

- zakłada na str. 126, że zmienną niezależną w rozprawie jest *zarządzanie logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych z województwa śląskiego* a zmienną zależną są *uwarunkowania zarządzania mające wpływ na proces odzysku produktów w firmach motoryzacyjnych z województwa śląskiego* – czy są one zbieżne z hipotezą główną? Czy możliwa jest empiryczna sprawdzalność tego, co zakłada Doktorant? Czym są dla Doktoranta *uwarunkowania zarządzania*?
- przyjęta metodyka badawcza na str. 126 nie zagwarantuje weryfikowalności postawionej hipotezy głównej oraz hipotez pomocniczych – jeżeli tylko i wyłącznie polega na ustaleniu wypowiedzi respondentów na zadane pytania. Po pierwsze Doktorant nie zweryfikował rzetelności opracowanego narzędzia badawczego (np. z wykorzystaniem testu alfa Cronbacha, testu powtórnego, metody połówkowej lub stosowania ustalonych mierników), po drugie hipotezy HP1 i HP2 są źle sformułowane i nie posiadają nawet cech hipotez opisowych, a hipotezy HP3 i HP4 generalnie dotyczą zjawisk mających przebieg statystyczny i stochastyczny i jako takie **podlegają** w toku badań empirycznych procedurom i technikom analizy statystycznej – gdzie taka analiza?
- brak uzasadnienia celowości doboru próby badawczej. Co Doktorant miał na myśli formułując zdania na str. 133 dot. „*skoncentrowania się w tym względzie na pracownikach kadry zarządzającej oraz pracownikach bezpośrednio zaangażowanych w zarządzanie logistyką w procesach odzysku...*” i „*wybrano firmy z województwa śląskiego ze względu na ich duży udział w polskiej branży motoryzacyjnej..*”. Czy takie uzasadnienie pozwala na określenie badanej zbiorowości, o której można zdobyć informacje w procesie badawczym? Czy określono cechy wspólne lub cechy, których jednostki te mieć nie powinny dla populacji ją tworzącej? Nadmieniam również, że informacje w podrozdziale 4.2. Doktorant oparł na nieaktualnych danych (z 2014 r.),

dostępne są już opracowania pozwalające ustalić stan branży motoryzacyjnej na rok 2017 r. Nie określono również, jakiego zakresu czasowego dotyczyły badania empiryczne.

W związku z powyższym, w rezultacie tego, że Doktorant w zasadzie nie podjął próby weryfikacji postawionych hipotez uznaję, że **rozdział piąty** jest jedynie analizą podjętych badań ankietowych przez Doktoranta i nie może stanowić podstawy do uogólniania zawartych w rozprawie problemów badawczych i wyciągania wniosków zawartych w podsumowaniu rozprawy.

5. Ocena całościowa pracy

Odnosząc się w pierwszej kolejności do **tematu rozprawy, sformułowanych celów oraz hipotez** wymagają one krytycznej oceny. W zasadzie temat rozprawy „Zarządzanie logistyką w procesach odzysku produktów w przedsiębiorstwach motoryzacyjnych” nie odpowiada jej zawartości, co starałam się udowodnić w ocenie merytorycznej poszczególnych części pracy. Podobna jest moja ocena w odniesieniu do sformułowanych celów i hipotez rozprawy.

W całości rozprawy brakuje przyjęcia określonej metodyki badawczej, pojawiają się nieścisłości metodologiczne, brakuje zdefiniowania poszczególnych pojęć, Doktorant nie wykazał się umiejętnością wnioskowania, analizą i syntezą zjawisk, a także precyzją wywodów. W zakresie analizy literatury Doktorant nie wykazał się umiejętnością doboru źródeł literatury do rozważanej tematyki, co w rezultacie skutkowało bałaganem w prowadzeniu narracji i brakiem należytej refleksji naukowej. W zakresie przeprowadzonych badań empirycznych brakuje podstawowych danych odnośnie metody doboru próby, sposobu przeprowadzenia badań, testu rzetelności Alfa Cronbacha, analiz statystycznych, w związku z tym nasuwa się wniosek, że Doktorant zaprezentował wyniki badań w sposób nierzetelny, a przedstawione wyniki nie stwarzają szans dla teoretyków i praktyków zarządzania do doskonalenia procesów odzysku produktów przemysłu motoryzacyjnego.

6. Konkluzja

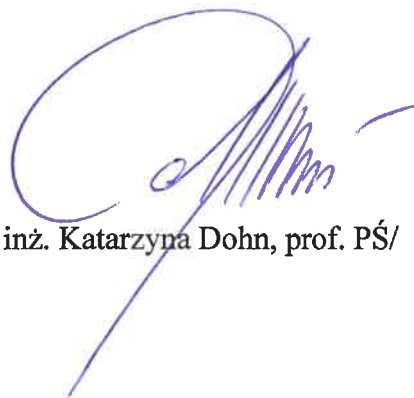
Na podstawie sformułowanej oceny układu rozprawy oraz oceny merytorycznej poszczególnych części rozprawy nie można jednoznacznie stwierdzić, że Pan mgr Paweł Smolnik ma ogólną wiedzę w zakresie problematyki podjętej w rozprawie doktorskiej, a w szczególności **nie wykazał się umiejętnością:**

- samodzielnego formułowania problemów naukowych,

- prowadzenia analiz dla ich rozwiązania, a także
- prezentowania wyników badań.

Zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami prawnymi w sprawie nadawania tytułu i stopni naukowych (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z dnia 14 marca 2003 r. wraz z późniejszymi zmianami) stwierdzam, że recenzowana rozprawa **nie spełnia wymagań** ustawy stawianym pracom doktorskim.

Wobec powyższego Radzie Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej **nie przedkładam wniosku o dopuszczenie** Pana mgr Pawła Smolnika do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

/dr hab. inż. Katarzyna Dohn, prof. PŚ/